

HOOFSTUK 4

EMPIRIESE GEGEWENS

4.1 INLEIDING

Vir die doel van hierdie studie is toegepaste navorsing gebruik en wel vanuit 'n gestaltterapeutiese benadering.

Agt kinders uit 'n groep van twaalf kinders in graad 4 in 'n privaatskool vir kinders met leerprobleme, is op 'n nie-ewekansige wyse geselekteer om deel te wees van hierdie studie. Omdat dit gedurende die middelkinderjare belangrik is om deel te wees van 'n groep van dieselfde geslag is besluit om slegs seuns by die studie te betrek. Vier seuns is toegewys aan die eksperimentele groep en vier aan die vergelykende groep. Skolastiese prestasie is tydens die voor- en natoetsfase met mekaar vergelyk om te bepaal of daar wel vordering plaasgevind het.

Omdat dit belangrik is vir kinders in die middelkinderjare om deel te wees van 'n portuurgroep en om groepsdinamika aan te wend ter ondersteuning van groeplede, is besluit om van gestaltgroepwerk as metode gebruik te maak. Ses sessies van sestig minute elk is een maal per week op die skoolterrein gehou. Onderwysers is gevra om nie enige verandering ten opsigte van die gebruik van Ritalin gedurende die ses weke aan te bring nie.

Vervolgens word die verloop en evaluering van elke groepbyeenkoms uiteengesit. Daarna word elke kind se proses individueel bespreek. Met die oog op vertroulikheid is die kinders se name na fiktiewe name verander.

4.2 SPELTERAPIE DEUR MIDDEL VAN GESTALTGROEPWERK

Die oorkoepelende doelstelling van terapie was om elke groeplid se bewustheid van homself en sy omgewing te verhoog. Sodoende kon elke lid bemagtig word ten einde verantwoordelikheid vir homself te neem om onvoltooidhede en emosionele blokkasies aan te spreek. Die einddoel sou uiteindelik 'n verhoogde skolastiese prestasie wees.

4.2.1 BYEENKOMS EEN: KENMEKAAR

4.2.1.1 DOELSTELLING VAN BYEENKOMS

Om kontakmaking en die begin van 'n "ek-jy" verhouding tussen sowel die navorser en die kinders as die kinders onderling, te bewerkstellig. Sodoende sal daar begin word met die skep van 'n gevoel van verbondenheid.

4.2.1.2 DOELWITTE VIR DIE BYEENKOMS

- Om 'n "ek-jy" verhouding te bou en 'n ontspanne atmosfeer te skep.
- Om die groeplede te help om bewus te wees van hulself in die hier-en-nou.
- Om die groeplede se sensoriese kontakfunksie te assesseer.
- Om die doel van speltherapie aan die groeplede te verduidelik.
- Om grense ten opsigte van die byeenkomste daar te stel.
- Om polariteite te bepaal deur middel van voor- en afkeure.

4.2.1.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Bal, 'n "feely bag" met items van verskeie teksture in, kasset met verskeie geluide op, 'n kasset met barokmusiek, kassetspeler, appel, piesang en lemoenskyfies, botteltjies met verskillende reuke en Uno-kaarte.

4.2.1.4 VERLOOP VAN DIE BYEENKOMS

Tydens die aanvang van die byeenkoms het die navorser en die kinders in 'n kring op die mat gesit. Die doel van die reeks byeenkomste is verduidelik en die nodige grense is in samewerking met die groeplede daargestel. 'n Balspeletjie is daarna gespeel en die navorser het verduidelik dat elke lid wat die bal vang, moet sê wat die kleur van sy tandeborsel is en dan die bal aangooi na die volgende lid wat dieselfde doen en dit weer na 'n ander gooi. Op hierdie manier is elke groeplid se gunsteling sport, kos, vrugte, kleur, vak op skool en motor genoem. Sodoende is dinge waarvan hulle nie hou nie ook opgenoem. Kapu het sy antwoorde deeglik deurdink voordat hy geantwoord het. Johan het deurentyd vinnig gereageer, vinnig en meestal onhoorbaar gepraat en die ander

aangepor as hulle nie vinnig genoeg na sy sin gereageer het nie. Hy het ook telkens op die mat gerol as iets vir hom snaaks voorgekom het. Sy proses was vinnig en impulsief. Danie was deurentyd goedgemanierd en het galant opgetree. Walter was effens terughoudend en het eers die situasie van die kantlyn af dopgehou voordat hy gewaag het om met vrymoedigheid deel te neem.

Daarna is 'n "voelspeletjie" gespeel. Elke groeplid het 'n geleentheid gekry om sy oë toe te maak, 'n voorwerp uit die "feely bag" te neem, dit te voel en aan die ander te beskryf hoe dit voel. Johan het baie opgewonde geraak en deurentyd aanmerkings gemaak en die ander aangemoedig om vinniger te maak.

Die ruikspeletjie is daarna gespeel waar elke lid sy oë moes toemaak terwyl navorser hulle aan botteltjies met geursel laat ruik het. Elkeen moes dan sê hoe dit vir hom ruik, waaraan dit hom laat dink het en wat 'n mens daarmee kan maak.

Tydens 'n gehoorspeletjie is verskillende geluide op 'n plaas gespeel en die groeplede moes raai wat dit is terwyl hulle hulle oë toemaak. Almal het dit moeilik gevind om stil te sit met toe oë.

'n Skyfie elk van twee verskillende appels is vir elke lid afgesny, asook van twee lemoene en twee piesangs. Elke groeplid het geleentheid gekry om elke skyfie te kou en die verskil in smake tussen die twee skyfies van dieselfde soort vrug te beskryf. Johan het dit vinnig gekou en dit was duidelik dat hy nie veel aandag aan die fynere detail gegee het nie. Die ander lede het dit gekou en probeer om verskille vas te stel en te beskryf. Johan was deurentyd besig om die ander lede in die rede te val en het baie impulsief aanmerkings en grappies gemaak. Die ander lede het Johan se aanmerkings aanvaar, maar Kapu het gesê dat die navorser Johan moet ignoreer, want hy is maar "so".

As visuele speletjie is die kaartspel Uno gespeel terwyl barokmusiek op die agtergrond gespeel is. Die groeplede was baie opgewonde toe hulle hoor dat 'n kaartspel gespeel gaan word. Die speletjie is daarna gespeel totdat nog net vyf minute van die sessie se tyd oor was. Danie het gewen en was eerste klaar. Hy was bly en het geïnteresseerd gebly in die res van die groep se spel. Johan was tweede klaar en het buitengewoon opgewonde met Danie op die vloer gestoei terwyl die navorser en die ander lede aangegaan het met die spel.

Die sessie is afgesluit met 'n samevatting van die verloop en hoe die groeplede dit beleef het. Lede het geleentheid gekry om te sê waarvan hulle die meeste asook die minste gehou het. Al die lede het die minste van die geluide op die kasset gehou en die meeste van die proe van die vrugte.

Reëlings is daarna getref vir die volgende byeenkoms en groeplede is gevra om grappies te bring om vir mekaar te vertel.

4.2.1.5 EVALUASIE VAN BYEENKOMS

Groeplede het mekaar reeds voor die tyd geken aangesien hulle in dieselfde skool en graad is. Hulle het die aktiwiteite geniet en dit was aanvanklik vir hulle 'n vreemde situasie om op so 'n informele manier met die navorser om te gaan, maar het gaandeweg ontspan. Alhoewel Johan se reaksie steurend was, het al die lede hom tog aanvaar en as deel van hulle beskou.

Sowel die doelstelling as die doelwitte van die sessie is suksesvol bereik. Lede se bewustheid van hulself en die ander is verhoog. Alhoewel die lede mekaar onderling reeds geken het, het daar 'n verdere verdraagsaamheid ten opsigte van mekaar ontstaan en het 'n "ek-jy" verhouding met die navorser tot stand gekom. 'n Ontspanne atmosfeer het geheers. Lede kon bemagtig word en ook bewus word van hulself deur hul eie voor- en afkeure uit te spreek. Groeplede het die grense aanvaar en 'n groepskohesie het ontwikkel. Die navorser kon elke groeplid se proses waarneem asook hul sensoriese kontakfunksies assessee en hul bewustheid van hulself in die hier-en-nou. Die navorser het saamgespeel om deel van die groep te wees en die totstandkoming van "ek-jy" verhouding te bevorder. Alhoewel struktuur daargestel is, was die navorser nie rigied nie aangesien kinders met leerprobleme gewoon is daaraan om voortdurend deur volwassenes tereggewys te word. Die kinders is dus toegelaat om binne die groep hulself te wees en uiting aan oortollige energie te gee. Dit was aanvanklik 'n vreemde situasie vir die groeplede.

4.2.1.6 INDIVIDUELE PROSESSE

Kapu

Kapu het voortdurend tydens die kaartspel die kaarte reggesit en ook gesê dat hy daarvan hou dat goed moet reg wees. Hy was aanvanklik stil, maar het gaandeweg ontluk en verantwoordelikheid vir Johan se ooraktiewe gedrag aanvaar deur aan navorser te sê dat hy verskoon moet word, dit is maar hoe hy is. Hy het ook telkens mooi gedink voordat hy gereageer het en sy voor- en afkeure uitgespreek het. Hy het 'n georganiseerde en sistematiese proses openbaar.

- Versterking van die ek-jy verhouding.

- Om die groeplede te help om in kontak te kom met hulself en hul ervaringe in die hier-en-nou.

Danie

Danie was van die staanspoor af die voorbeeldige en selfbeheersde lid. Hy het dit geniet om die kaartspel te wen, maar het dit binne perke gewys. Hy het vriendelik en ontspanne voorgekom, maar het tog versigtig en sistematies te werk gegaan.

Johan

Johan was baie aktief, het gesukkel om te konsentreer en het die ander lede se aandag gedurig afgetrek. Hy wou al die aandag op homself vestig en het baie impulsief opgetree as die grpmaker van die groep. Hy was dan ook uitermate bly toe hy tweede van die groeplede klaar was met die Uno speletjie.

Walter

Walter was aanvanklik stil en het maar net meegedoen met die groep. Later het hy ontluik en ook dinge probeer doen om aandag op hom te vestig. Hy het die navorser tydens die kaartspel probeer help deur die regte kleur kaarte uit te gooi sodat navorser voort kon gaan sonder om kaarte op te tel.

4.2.2 BYEENKOMS TWEE: EMOSIES EN BEWEGING

4.2.2.1 DOELSTELLING VAN DIE BYEENKOMS

Om deur middel van aktiwiteite, sensoriese kontakmaking en beweging, die groeplede bewus te maak van hul eie liggame, dit wat hulle doen en hoe hulle dit doen. Sodoende kan assessering van die individuele groeplede se prosesse en die invloed daarvan op die groepsdinamika plaasvind.

4.2.2.2 DOELWITTE

- Versterking van die ek-jy verhouding.
- Om die groeplede te help om in kontak te kom met hulself en hul emosies in die hier-en-nou.

- Assessering en bevordering van die lede se sensoriese kontakfunksies.
- Fokus op liggaamsbeweging as bewusmakingsaspek.
- Bou van die selfbeeld deur erkenning en aanmoediging deur navorser en lede onderling.

4.2.2.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Vingerpoppies met verskillende emosies op hulle gesiggies wat lede self tydens die sessie maak. Fantasie van 'n bootjie in 'n storm. (Vergelyk "*Fighting Back*" in Oaklander, 1988:16).

4.2.2.4 VERLOOP VAN DIE BYEENKOMS

Walter was afwesig tydens hierdie byeenkoms. Groeplede het begin deur die rondte te doen. Volgens Oaklander (1988:285) is die rondte 'n tegniek wat aan die begin van die sessie gebruik word. Elke groeplid kry 'n beurt om sy gevoelens met die groep te deel en enige gebeurtenis sedert die vorige byeenkoms te verbaliseer.

Groeplede het baie opgewonde gesels en die navorser moes besonder aandag gee aan Johan wat vinnig en onhoorbaar praat. Die lede het dit geniet om alles aan die navorser te vertel. Later moes die navorser hulle maan om stil te bly sodat daar met die aktiwiteite voortgegaan kon word. Elkeen het 'n beurt gekry om 'n grappie te vertel aangesien kinders in die middelkinderjare dit besonder geniet om grappies te vertel en daarna te luister. (Vergelyk Louw *et. al.*, 1998:344.) Kapu wou nie 'n grappie vertel nie en het gesê dat almal al sy grappies ken. Danie het gretig gevra of navorser hom sou toelaat om 'n lelike woord te sê. Nadat hy verseker is dat hy binne groepsverband toegelaat sou word, maar nie buite nie, het hy twee grappies vertel. Almal het gelag en dit baie geniet.

Elke lid het daarna kans gekry om met 'n verkyker na mekaar te kyk deur beide kante van die lense. Sodoende kon beelde vergroot en verklein word. Jellieboontjies is hierna uitgedeel en met toe oë moes elkeen 'n boontjie proe, die smaak beskryf en raai watter kleur dit is.

Die navorser het aan groeplede verduidelik hoe om vingerpoppies met emosies op te maak. Kaarte met verskillende emosies op is aan groeplede getoon en elkeen het 'n beurt gekry om daarop aan te wys hoe hulle voel. Danie het gedurende die byeenkoms hartseer gevoel maar wou nie sê waarom

nie. Kapu het die gelukkige gesiggie aangewys en Johan die bly gesiggie.

Nadat die maak van vingerpoppies gedemonstreer is, het die lede elkeen vier vingerpoppies met vier verskillende emosies op, uit papier gemaak. Navorser het erkenning aan lede se skeppings gegee en elkeen se proses waargeneem terwyl hulle gewerk het.

Daarna is lede gevra om met toe oë te luister terwyl 'n fantasie aan hulle vertel word. Elkeen moes hom verbeel dat hy 'n klein bootjie op die see is. 'n Groot storm woed en hoë golwe spoel oor die bootjie. Die wind loei. Elke lid moes die bewegings en geluide van die bootjie en die storm namaak en voel hoe dit in hul liggame voel om terug te veg teen die storm. Danie het stil gesit en net geluide gemaak, terwyl Johan rondgeval en selfs op Kapu te lande gekom het. Lede is daarna gevra om tekeninge van die bootjie in die storm te maak. Die navorser het verduidelik dat hulle nie hoef te bekommer oor die duidelikheid van die tekening nie, aangesien hulle dit aan die ander sou kon verduidelik. Johan het vinnig klaar geteken, terwyl Kapu stadiger, maar presies gewerk het. Danie se tekening het chaos en baie detail weerspieël. Nadat hulle geteken het, het almal weer op die mat gaan sit en elke lid het die geleentheid gekry om sy tekening te beskryf. Johan het weer heen en weer geval en ook die ander lede gedurig in die rede geval. Hy het ook op Kapu se rug geklim. Die navorser het gevra hoe dit vir hom voel as hy so rondval en veral op Kapu se rug klim, wat hy telkens gedurende die bespreking gedoen het. Hy het glimlaggend gesê dat hy dan ten minste langer is (hy is klein gebou en kort). Die navorser het daarna aan Kapu gevra hoe dit voel as Johan hom so baie pla. Hy het gesê dat dit nie saak maak nie en dat dit hom goed laat voel as Johan soveel aandag aan hom gee.

Nadat die tekening bespreek is, het die navorser hulle belewenisse deurgetrek na hulle eie lewens en gevra of hulle ook voel soos die klein bootjie wat in 'n groot storm is. Almal het positief geantwoord en 'n bespreking het gevolg. Tydens 'n samevatting van die byeenkoms het lede almal gesê dat hulle die minste daarvan gehou het om die vingerpoppies te maak. Die proe van die jellieboontjies was almal se gunsteling. Die volgende byeenkoms se aktiwiteite is daarna bespreek. Na die sessie het die lede geleentheid gekry om die oorblywende jellieboontjies te deel. Dit was opvallend dat hulle dit gedoen het sonder om te stry en seker gemaak het dat almal gelyke hoeveelhede kry.

4.2.2.5 EVALUASIE VAN BYEENKOMS

Die groeplede was baie opgewonde oor die byeenkoms en het sommer in die kamer ingehardloop. Hulle was baie geselserig en die navorser moes hul 'n paar keer maan om by die doel van die

byeenkoms te bly. Johan het weer, soos tydens die vorige byeenkoms, die ander se aandag afgetrek, maar dit was opmerklik minder. Groepskohesie het begin vorm en alhoewel Johan se gedrag steurend was, het die ander lede dit aanvaar en het Kapu selfs gesê dat hy dit geniet. Lede het dus mekaar se wedersydse behoeftes bevredig.

Sowel die doelstelling as die doelwitte is suksesvol bereik. Groepskohesie het versterk deurdat daar 'n sterker verhouding tussen die lede en die navorser en lede onderling tot stand gekom het. Geleentheid is geskep vir sensoriese kontakmaking en klem is veral gelê op liggaamsbeweging. Die doel daarvan was om bewusmaking van die self te bevorder ten einde die selfbeeld te bevorder en nader te beweeg aan die doelstelling van die intervensie.

4.2.2.6 INDIVIDUELE LEDE SE PROSESSE

Kapu

Kapu het soms 'n gebrek aan selfvertroue getoon en wou nie grappies vertel nie. Dit kan moontlik wees dat hy vanweë swak langtermyngeheue dit nie kon onthou nie. Toe hy tydens Johan se steurende gedrag gevra is hoe hy daarvoor voel as Johan so op hom klim en hom pla, het hy gesê dat hy goed voel daarvoor. Dit kan 'n teken wees van samevloeiing of dat hy nie konflik wil hê nie. Samevloeiing sou hier beteken dat Kapu nie duidelike persoonlike grense vir homself gestel het nie, en daarom so 'n behoefte aan erkenning van ander het, dat hy nie 'n mening van sy eie het nie (Thomson & Rudolph, 2000:165). Die groepskohesie is moontlik nog nie so heg dat hy vry kan voel om sy eerlike mening te gee nie. Met groepskohesie word bedoel dat die onderlinge verhoudinge tussen lede so heg is dat lede veilig voel om menings uit te spreek, selfs al is dit in teenstelling met ander lede se menings.

Danie

Danie was deurentyd bedagsaam en, al was hy effens terughoudend, het hy spontaan deelgeneem. Sy tekening het baie detail getoon. Hy het dit goed beplan en duidelik tydens die bespreking beskryf.

Johan **FUNKSIONELE HULPMIDDELE**

Johan was minder aktief as gedurende die vorige byeenkoms. Hy het dit egter steeds moeilik gevind om nie die ander in die rede te val of fisies aan hulle te raak nie. Die navorser moes hom by meer as een geleentheid maan om te fokus op die groepwerkproses. Dit is moeilik om Johan se gesprek te volg aangesien hy baie onduidelik en vinnig praat. Hy het vry genoeg gevoel om te erken dat hy daarvan hou om op die ander se rug te klim omdat hy dan langer kan wees. Alhoewel hy dit grappenderwys gesê het, was hy tog ernstig daaroor.

Walter

Walter was gedurende hierdie sessie afwesig.

4.2.3 BYEENKOMS DRIE: DINK WEER

4.2.3.1 DOELSTELLING VIR DIE BYEENKOMS

Om biblioterapie te gebruik ten einde die groeplede te help om met die karakter in die storie te identifiseer en sodoende onvoltooidhede in hulle eie lewens aan te spreek. (Vergelyk Schoeman & Van der Merwe, 1996:108 en Geldard & Geldard, 1999:135.)

4.2.3.2 DOELWITTE VIR BYEENKOMS

- Versterking van 'n "ek-jy" verhouding.
- Om groeplede te help om in kontak te kom met hulself en hulle emosies in die hier-en-nou.
- Bou van die selfbeeld deur aanmoediging en eie besluitneming.
- Om bibliotegniek te gebruik om die groeplede in staat te stel om hulle voorgrondbehoefte te projekteer sodat dit afgehandel kan word.

4.2.3.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Storie, klei van verskillende kleure, bordjie om klei op te speel, kasset met musiek vir ontspanningsoefeninge en kassetspeler.

4.2.3.4 VERLOOP VAN BYEENKOMS

Met die aanvang van die byeenkoms het die groeplede by die navorser op die mat gesit. Die rondte is gedoen en elke groeplid het 'n beurt gekry om betekenisvolle gebeure sedert die laaste byeenkoms te bespreek. Die navorser moes groeplede verskeie kere vra om nie die ander in die rede te val nie, aangesien almal baie opgewonde was en tegelyk hul stories wou vertel. Almal was gretig om hulle storie te vertel en kommentaar te lewer op die ander lede se vertellings. Walter was teenwoordig by hierdie byeenkoms.

Barokmusiek is gespeel terwyl al die lede op hul rug lê en ontspan. Hulle is gevra om in enige posisie te lê en hul oë toe te maak indien hulle wou. Die navorser het voorgegaan en groeplede is aangesê om spiere saam te trek en dit daarna te laat ontspan. Sodoende is alle spiere saamgetrek en ontspan terwyl groeplede gehelp is om op elke individuele lidmaat te fokus en bewus te raak van hulle eie liggame in verhouding tot die omgewing. Groeplede het dit baie waardevol gevind en navorser het hulle aangeraai om dit te doen wanneer hulle gespanne en ongelukkig voel.

Die groeplede is daarna gevra om regop te sit, maar steeds te ontspan en na 'n storie te luister. 'n Metafoor is aan hulle voorgelees terwyl hulle aandagtig geluister het. 'n Metafoor in hierdie konteks is 'n verhaal waarin temas ontwikkel of aspekte na vore tree, waarmee die kind kan identifiseer. Sodoende word die geleentheid vir die kind geskep om voorgrondbehoefte, emosies, gedagtes of gedrag met die karakters te deel en haar/sy eie gedagtes of emosionele belewenisse op die karakter te projekteer en deur eie onvoltooidhede te werk. (Vergelyk Geldard & Geldard, 1999:135.) Klei is hierna aan lede beskikbaar gestel en hulle kon die kleur klei kies wat hulle wou hê. Die groeplede is bekendgestel aan die "kleivriend" deur daaraan te voel, daaraan te ruik, hulle het selfs uit hul eie daaraan geproe. Daar is gebruik gemaak van Oaklander (In Geldard & Geldard, 1999:116) se model om vriende te raak met die klei. Die groeplede is gevra om die storie uit klei te maak soos hulle dit sien, selfs soos dit op hul eie lewens van toepassing mag wees. Individuele lede het daarna die geleentheid gekry om hulle skepping te bespreek terwyl die ander toegekyk het. Die storie is deurgetrek na hul eie lewens en hoe hulle daarvoor voel om in 'n skool te wees vir kinders met probleme. Groeplede het besondere insig getoon en gesê dat hul baie keer dom voel aangesien ander mense hul as sulks beskou. Lede kon besonder goed identifiseer met die karakter

in die storie. Aspekte van leerprobleme, swakpunte en goeie punte is daarna bespreek.

Die navorser het 'n visuele voorbeeld voorgehou deur 'n groot stuk pienk klei te neem en 'n klein stukkie groen klei (wat die "dom" voorstel) daarop te sit. Groeplede is gevra watter kleur die klei is. Deur hierdie visuele hulpmiddel is aan groeplede bewys dat leerprobleme net 'n baie klein deel van hul menswees beslaan, en dat hul ten spyte daarvan baie sterk punte het. Elke groeplid het hierna geleentheid gekry om sy eie swakpunte en sterkpunte te noem. Sodoende is gedrag bespreek as net 'n deel van 'n individu en dat dit nie beteken dat laasgenoemde dom is omdat sekere dinge gedoen word nie. Oplossings is bespreek en elke lid het geleentheid gekry om 'n voorstel te maak oor hoe om beter oor hulself te voel. Walter het gesê dat hy 'n strategie sal volg van "dink weer", voordat hy aanvaar dat dit wat ander mense van hom sê, waar is. Hy het gevoel dat selfs onderwysers baie keer meen dat die kinders in die skool dom is. Die navorser moes op hierdie stadium vir Johan aanspreek omdat hy geraas en die ander gepla het. Die navorser het dit as 'n voorbeeld gebruik dat sy gedrag nie aanvaarbaar is nie, maar dat die navorser hom nog steeds as mens aanvaar en dat dit hom nie dom maak nie. Daarna het groeplede die geleentheid gekry om hulle skeppings te slaan. Hulle het dit met die vuus geslaan, gegooi en gerol en Johan het selfs daarop gaan sit. Na hierdie uiting van gevoelens het groeplede geverbaliseer dat hulle beter gevoel het. Ander maniere van ontlasting is ook bespreek en elke groeplid het geleentheid gekry om te sê hoe hy gewoonlik sy aggressie ontlaai.

Samevatting oor wat elke lid gedurende die byeenkoms geleer het, is gedoen. Afsluiting en voorbereiding vir die volgende byeenkoms is daarna afgehandel.

4.2.3.5 EVALUASIE VAN DIE BYEENKOMS

Dit het gedurende die byeenkoms duidelik geblyk dat lede geborge gevoel het in die groep en vry was om hul gevoelens met mekaar te deel. Groeplede het baie onverwerkte gevoelens rondom ander mense se houding teenoor hulle. Sommige groeplede het dit makliker aanvaar as ander. Gedurende die byeenkoms moes die navorser lede telkens maan om mekaar nie in die rede te val nie en mekaar 'n kans te gee om hul storie te vertel. Dit was 'n teken van groepskohesie en groepsverbondenheid.

4.2.3.6 INDIVIDUELE LEDE SE PROSESSE

Kapu

Kapu het spontaan deelgeneem, maar tydens die bou van die klei het hy telkens afgekyk by Danie, en beide het noodwendig met dieselfde skepping na vore gekom. Kapu het telkens sy onvermoë om te besluit wat hy wou bou, uitgespreek. Hy het spesifiek gesê dat hy voel dat 'n sekere onderwyser nie van hom hou nie en dat sy dit doelbewus moeilik maak vir hom. Hy het ook saam met Walter sy neiging tot perfeksionisme uitgespreek.

Danie

Danie het eenkant gaan sit terwyl hy met die klei gespeel het. Hy het stadig maar presies gewerk en met sy rug na die res van die groeplede gekeer gesit. Tydens die bespreking van die byeenkoms het hy ontspanne op sy maag gelê en voortdurend deelgeneem.

Johan

Johan was besonder aktief tydens die byeenkoms. Hy het Kapu weereens baie gepla en op een stadium het hy Kapu se skepping geneem en 'n deel daarvan gebreek. Kapu was duidelik ontsteld, maar het kalm gebly, sy teleurstelling uitgespreek en voortgegaan. Nadat die navorser Johan vermaan het oor sy onaanvaarbare gedrag het hy gesê dat hy jammer is en opgehou daarmee. Hy het nie verder aan die bespreking deelgeneem nie, maar meer gefokus op geluide en gedurig met die klei gespeel en dit gedruk en geslaan.

Walter

Walter was baie meer aktief as tydens die eerste sessie. Hy was ook voortdurend negatief en het homself as dom gesien. Hy het egter later ingesien dat hy wel kan besluit en 'n keuse het oor hoe hy homself sien, eerder as om ander se menings te aanvaar. Hy het telkens uitgespreek dat hy daarvan hou dat dinge perfek moet wees. Walter het slegs twee minute voordat die tyd om die kleiskepping te maak, verby was, begin om iets konstruktiefs te bou. Hy het telkens gesê dat hy nog niks gebou het nie, ten spyte van navorser se verduideliking en aanmoediging. Hy het gedurende die sessie gegroei van negatief na positief deurdat hy bereid was om vir homself te besluit dat hy baie goeie en sterk punte het.

4.2.4 BYEENKOMS VIER: MY LIGTE EN MY DONKER KANT

4.2.4.1 DOELSTELLING VIR BYEENKOMS

Om lede bewus te maak van polariteite in hulle lewens en hulle in staat te stel om dit te verwerk ten einde 'n geïntegreerde bestaan in die hand te werk.

4.2.4.2 DOELWITTE

- Om groeplede te help om in kontak te kom met hulself en hulle emosies in die hier-en-nou deur op polariteite te fokus.
- Om groeplede se selfbeeld te bou deur bemagtiging en aanvaarding en integrasie van aspekte in hulle lewe waarvan hulle nie hou nie.
- Bewustheid van die self as individu met spesifieke voor- en afkeure en die erkenning van die reg daartoe.

4.2.4.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Vingerverf en groot stukke papier om op te teken.

4.2.4.4 VERLOOP VAN DIE SESSIE

Die byeenkoms kon nie in dieselfde lokaal plaasvind as die vorige byeenkomste nie aangesien laasgenoemde nou as 'n klaskamer gebruik word. Die huidige lokaal is heelwat kleiner, donkerder en kouer. Lede kon nie baie gemaklik met die groot papiere sit en verf nie.

Die navorser het saam met die groeplede in 'n kring op die mat gesit. Die rondte is gedoen en elkeen het 'n beurt gekry om iets interessant te vertel wat met hulle gebeur het sedert die laaste sessie.

Die aktiwiteit vir die byeenkoms is deur die navorser verduidelik. Twee prentjies moes geverf word; een wat aandui waarvan lede hou en die ander waarvan hulle nie hou nie. Die geheel sal

die kante van 'n T-hemp voorstel. Die vingerverf is beskikbaar gestel en groeplede moes twee-twee 'n bakkie verf deel. Geel, rooi, blou, groen, bruin en oranje verf is beskikbaar gestel. Groeplede was aanvanklik huiwerig om met hulle vingers te verf en Johan het selfs geweier. Nadat die navorser gesê het dat sy nie kwaste gebring het nie en hulle aangemoedig het om te probeer, het hulle huiwerig en vieserig ingestem. Dit is gestel dat hulle tekeninge net kleure kan wees, of selfs strepe of vorms en dat dit nie baie mooi of duidelik hoef te wees nie, aangesien elkeen 'n beurt sou kry om sy tekening met die res van die groep te bespreek. Navorser het hulle bewus gemaak van die sensoriese aspekte van die verf. Die geel verf was pap terwyl die rooi stywer was. Groeplede het begin en aanmerkings gemaak oor hoe die verf terwyl hulle dit versigtig benader en huiwerig met een vinger en een kleur op 'n slag begin verf het. Selfs Johan het begin eksperimenteer, alhoewel baie huiwerig en versigtig. Nadat die prente klaar geteken was, het elke groeplid 'n geleentheid gekry om sy skepping met die res van die groep te bespreek. Hulle het eers die drie dinge waarvan hulle nie hou nie bespreek en daarna die drie dinge waarvan hulle hou. Daarna is oplossings en gevoelens bespreek. 'n Veilige spesiale plekkie waarheen elke groeplid kan gaan as hy nie goed voel nie, of net alleen wil wees is deur elkeen voorgestel en bespreek. Groeplede is daarna die geleentheid gebied om dit waarvan hulle nie hou nie, toe te verf of te krap terwyl hulle hulle gevoelens daarteenoor uitspreek. Die feit dat hulle beter gevoel het nadat hulle hulle gevoelens kon uitspreek en ook die skepping kon verwoes, is daarna bespreek. Samevatting en afsluiting het geskied deurdat elke groeplid die geleentheid gekry het om die byeenkoms te evalueer.

4.2.4.5 EVALUASIE VAN DIE BYEENKOMS

Die verandering van lokaal en die feit dat dit donkerder, kouer en kleiner as die vorige een was, het noodwendig 'n negatiewe uitwerking op die groepproses gehad. Die belangrikheid van die ontmoetingsplek word deur Corey (2000:92) beklemtoon. Privaatheid, 'n mate van aantreklikheid, en voldoende ruimte vir interaksie, word as onontbeerlik in groepwerk beskou. Die afwesigheid van bogenoemde aspekte kan volgens Corey (2000:92) 'n negatiewe uitwerking hê op groepskohesie en die groepsproses benadeel. Dit was moeiliker om in die kleiner lokaal met groot papiere te werk en ook wel met vingerverf wat relatiewe vryheid van beweging verg. Groeplede was huiwerig om die vingerverf as medium te gebruik, maar nadat hulle begin het, het dit goed gevorder. Groeplede het die sensoriese kontak van vingerverf as vreemd beleef. Die navorser meen dat sowel die introjek "“n mens mag nie mors nie”, as die perfeksionistiese neigings van sommige van die lede, veral bygedra het tot die aanvanklike huiwering van die groeplede om met die vingerverf te eksperimenteer. Introjeksie vind plaas wanneer die individu passief inneem wat deur die omgewing voorsien word. Kinders kan so introjekte van hulle ouers oorneem dat hulle nooit

mag mors nie. (Vergelyk Thompson & Rudolph , 1992: 111 en Joubert, 1997:94.)

4.2.4.6 INDIVIDUELE LEDE SE PROSESSE

Walter

Kapu

Kapu was aanvanklik huiwerig, maar het daarna gretig met die medium eksperimenteer. Hy het geweldige aggressie en woede teen 'n besondere persoon in sy tekening weerspieël, en was huiwerig om dit uit te druk. Nadat navorser hom gewys het op die vertroulikheidsaspek van die groepbyeenkoms en hom aangemoedig het om dit wat hy voel, uit te druk, het hy albei sy prente toegeverf met die oorblywende verf en ook 'n boodskap van afkeur daarop geskryf. Hy het geverbaliseer dat dit hom baie beter laat voel het.

Danie

Danie was baie stil gedurende die sessie en het net die nodige gesê. Hy was die eerste een wat begin het met die tekeninge en het nie enige afkeur in die medium getoon nie. Hy het aanmerkings gemaak oor die sensoriese beleving daarvan, en het dit skynbaar geniet. Hy het dadelik geweet wat hy wou teken en het dit op sy besondere sagte, maar besliste manier benader. Tydens die vertelling rondom die tekeninge het hy dit met selfvertroue gedoen.

Johan

Johan het aanvanklik gestaan en geweier om te sit. Nadat hy besef het dat hy nie sou kon verf as hy nie by die ander lede sit nie, het hy gaan sit. Hy het ook aanvanklik geweier om met sy vingers te verf. Toe hy sien dat die ander groeplede begin, het dit hom aangemoedig en het hy huiwerig meegedoen. Groepsdinamika het hier 'n belangrike rol gespeel, en die feit dat die teenwoordigheid van ander persone 'n verskil maak in die optrede van die individu, was waarneembaar. Dit bevestig die mening van Steyn en Uys (1988:142) dat groepsdruk die individu dikwels subtiel onder druk kan plaas om te konformeer.

Johan het klein geteken en ook min verf gebruik. Hy het weer aanmerkings oor ander lede gemaak, maar was fisies minder aktief as gedurende die vorige byeenkomste. Die navorser het dit opgemerk en aan hom gereflekteer. Hy het gemeld dat hy moeg is en wil rus. Hy het met

tussenposes onder 'n tafel gaan lê met sy kop op 'n kosblik en hom van die groep onttrek.

Walter

Walter was, soos tydens vorige byeenkomste, huiwerig en onseker om met die opgelegde taak te begin. Hy het eers rondgekyk na wat ander groeplede doen en baie seker gemaak voordat hy begin verf het. Hy was ook baie vieserig en huiwerig om met die verf te eksperimenteer. Dit het deurgaans duidelik geblyk dat hy baie onseker was van homself en gesukkel het om inisiatief te neem. Vanweë sy lae selfbeeld het hy dit moeilik gevind om verantwoordelikheid te neem vir sy daade. Hy het 'n groot behoefte aan erkenning en sal beslis baat vind by individuele terapie om sy selfbeeld op te bou.

4.2.5 BYEENKOMS VYF: MY T-HEMP

4.2.5.1 DOELSTELLING VAN BYEENKOMS

Om lede te bemagtig deur middel van die identifisering, bewuswording en uitspreek van verskeie en dikwels teenstrydige aspekte in hulle lewens.

4.2.5.2 DOELWITTE

- Om elke groeplid te help om in kontak te kom met homself en sy emosies in die hier-en-nou deur te fokus op polariteit.
- Om groeplede se selfbeeld te bou deur bemagtiging en aanvaarding en integrasie van aspekte in hulle lewe wat teenstrydig is.
- Om groeplede bewus te maak van hulself as mens, hulle drome, hoe hul deur ander gesien word en ook geheime wat hul mag hê.
- Voorbereiding van lede vir die terminering van die reeks.

4.2.5.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Kleurkryt en papier met 'n getekende prentjie van 'n T-Hemp daarop.

4.2.5.4 VERLOOP VAN DIE BYEENKOMS

Die byeenkoms is gehou in 'n aangrensende vertrek wat 'n groter vloeroppervlak het sodat lede meer spasie kon hê om te teken.

Die navorser het saam met lede in 'n kring op die mat gesit. Die rondte is gedoen en elke groeplid het 'n beurt gekry om gebeure sedert die vorige byeenkoms met die res van die groep te deel.

Die groeplede wou graag weer Uno speel. Die navorser het gesê dat 'n ander aktiwiteit vir hierdie sessie beplan is, maar dat Uno tydens die laaste byeenkoms gespeel kan word, aangesien afsluiting dan sal plaasvind.

Kleurkryt en papiere met 'n T-Hemp daarop geteken, is aan groeplede oorhandig en die tegniek is aan hulle verduidelik. Die navorser het self aan die aktiwiteit deelgeneem.

Groeplede kon self hul eie wapen op die hemp ontwerp. Daarna het hulle die geleentheid gekry om verskeie sake te oordink en op die papier neer te skryf.

Op die voorkant van die T-Hemp:

Ek is trots op...

Die dinge in myself waarvan ek hou...

Ek dink ander mense sien my as...

My drome...

Op die agterkant van die T-hemp:

Dinge/mense wat ek verloor het...

Dinge waarvan ek nie hou in myself nie...

My vrese en probleme...

Wat my hartseer maak...

Wat ander mense nie omtrent my weet nie...

Nadat genoemde sake geteken of neergeskryf is, het elke lid die geleentheid gekry om dit te bespreek.

Na die bespreking is lede gevra om 'n "akademiemonster" te teken wat gedurende die volgende byeenkoms gebruik sou word in die leë-stoel tegniek. Die monstertegniek is 'n skeppende tegniek wat deur Schoeman (1996:68) beskryf word as tegniek om die kind te help om "monsters" in sy lewe te identifiseer en dit as onvoltooidhede te hanteer.

Aan die einde van die byeenkoms is afsluiting en beplanning vir die volgende byeenkoms gedoen. Lede wat nie in die koshuis was nie, sou elkeen iets bring om te eet.

4.2.5.5 EVALUASIE VAN DIE BYEENKOMS

Groeplede was besonder bedrywig en geselserig. Die navorser het deurgaans beleef dat die lede nog huiwerig was om introspeksie te doen. Daar is wel waargeneem dat lede vry gevoel het om hulself bloot te stel aan ander in die groep, soos onder andere 'n bespreking wat gevolg het. Dit mag ook wees dat lede die terminering van die reeks na afloop van die volgende byeenkoms, moontlik nie positief beleef nie. Corey (2000:464) is van mening dat die groepleier bedag moet wees daarop dat groeplede as gevolg van angstigheid oor die terminering van die groep, huiwerig mag wees om hulleself bloot te stel. Die taak van die groepleier is dan om die groeplede te help om die impak van die groep op hulle lewens te evalueer. Dit is wel deur die navorser gedurende die laaste sessie gedoen.

Die navorser het na die byeenkoms tot die gevolgtrekking gekom dat hiperaktiewe kinders, soos hierdie wat by die empiriese navorsing betrek is, se proses in terapie stadiger is as meeste ander kinders s'n. Hulle is so besig om aktief te wees, om op ander dinge te fokus, rond te spring tussen sake en mekaar impulsief in die rede te val, dat hulle moeilik op hulself en hulle eie proses kan fokus. Hul vind dit daarom moeilik om werklik kontak te maak met hulle eie emosies. Die navorser is van mening dat hierdie kinders nou aan die einde van 'n reeks sessies eers begin gereed word om belangrike dinge in hul lewens met ander te deel en te hanteer. Individuele lede, soos Kapu en Walter is egter bereid om hulself bloot te stel en eerlik te wees met hulself en ander groeplede ten opsigte van eie gevoelens.

Dit was jammer dat daar nie individueel met lede gedeel kon word nie, of selfs net meer tyd om sekere aspekte meer breedvoerig te bespreek nie. Daar was vele aspekte wat na vore gekom het,

maar wat nie in detail bespreek kon word nie, as gevolg van die gebrek aan tyd. Langer tyd sou ook nie noodwendig die oplossing gewees het nie, aangesien die kinders dit moeilik sou vind om langer as die uur stil te sit en aandag te gee aan diepliggende emosionele aspekte.

4.2.5.6 EVALUASIE VAN INDIVIDUELE LEDE

Kapu

Kapu het dadelik weer vertel van sy onderwyseres wat hom nie reg behandel het nie. Voordat die ander groeplede opgedaag het, het die navorser saam met Kapu gekyk na moontlike oplossings vir die situasie. Hy was egter nie bereid om alleen of saam met navorser met die onderwyseres oor die saak te gaan praat nie. Hy het by geleentheid gesê dat hy denkbeeldige vrese neergeskryf het en dat hy vir niks bang is nie. Dit het uit die gesprekke geblyk dat hy baie geheg is aan sy ouma en baie na haar verlang.

Danie

Danie was ongehoorsaam en het 'n geraas gemaak. Hy het met Walter gestoei, en die navorser moes hom ook vandag vermaan om stil te bly en stil te sit. Hy het gesê dat hy nie hou van hoe hy lyk nie.

Johan

Johan was weer sy ou self, maar het die ander kinders minder in die rede geval. Hy het ook 'n daadwerklike poging aangewend om duidelik te praat. Hy was "deel" van die groep en het baie na aan die middel gesit. Hy wou graag Uno speel en het herhaaldelik gevra en getoets of navorser nie wou ingee nie. Hy het ook meer as een keer vergeet om stil te bly terwyl groeplede geteken het.

Walter

Walter was moedswillig en het selfs, nadat navorser gesê het dat daar nie vandag Uno gespeel kan word nie, sy Uno kaarte uitgehaal. Die navorser moes hom daarvoor aanspreek. Hy was onseker oor wat om te teken en het telkens op Danie of Johan se werk gekyk voordat hy self iets kon doen. Hy

het dit moeilik gevind om die abstrakte aspekte te verstaan. Hy het gesê dat hy nie hou van hoe hy lyk nie, hy lyk vir homself na 'n vark.

4.2.6 BYEENKOMS SES: TOT SIENS

4.2.6.1 DOELSTELLING VIR DIE SESSIE

Om die groeplede te bemagtig deur middel van evaluering van die groepproses en die sinvolle afsluiting van die groepwerkreeks.

4.2.6.2 DOELWITTE VAN DIE BYEENKOMS

- Bemagtiging van lede deur ontlasting van aggressie teenoor die akademiemonster.
- Evaluering van die waarde van die groepwerkreeks vir elke individuele lid.
- Uitspreek van gevoelens ten opsigte van die terminering van die groepwerkreeks.
- Terminering van die groepwerkreeks.

4.2.6.3 FUNKSIONELE HULPMIDDELS

Tekeninge van groeplede van die akademiemonster soos gemaak tydens die vorige sessie, klei, sand, balle leë stoel, UNO kaarte en verversings.

4.2.6.4 VERLOOP VAN DIE SESSIE

Navorsers en groeplede het in 'n kring op die mat gesit. Die rondte is gedoen en elke lid het 'n beurt gekry om te vertel of iets interessants met hom gebeur het sedert die vorige sessie. Lede was baie opgewonde oor die vooruitsig van 'n partytjie en om UNO te speel. Nadat elkeen 'n beurt gekry het, het navorsers verduidelik dat aangesien dit die laaste byeenkoms was, elke lid oor drie sake moes dink:

1. Wat geleer is uit die groeppreks.
2. Wat lekker was en wat nie lekker was nie.
3. Hoe elkeen oor die afsluiting van die reeks voel.

Groeplede se prente van die monsters wat gedurende die vorige sessie geteken is, is uitgedeel en lede is gevra om elkeen 'n stoel te neem en die tekening in die stoel te sit. Lede moes met hul rûe na mekaar te sit sodat hulle mekaar nie kon steur nie. Hulle moes met die monster praat en vertel wat hy aan hulle gedoen het en hoe hulle oor die monster voel. Daarna kon hulle kies hoe om die monster te vernietig. Lede het aanvanklik die prente in die stoel gesit, maar Johan het die prent opgetel en self op die stoel gaan sit, die prent teen die muur vasgedruk met sy voete en daarmee gepraat en begin skop. Die ander het omgekyk om ondersoek in te stel na die geraas en sy voorbeeld gevolg deur self op 'n stoel te gaan sit. Hulle het daarna begin om die papiere met die een hand vas te hou en met die ander hand te slaan terwyl hulle met die monster praat. Dit het 'n groot geraas afgegee. Later het hulle die papiere stukkend geskeur en geleidelik tot ruste gekom. Daarna het hulle gesê dat hulle beter voel. Aanvaarbare wyses van aggressie-ontlading is bespreek, asook die moontlikheid van selfvertroeteling en 'n veilige plekkie sodat lede buite die groep kan gaan toepas wat hulle binne die groepproses geleer het. Ter afsluiting is die eetgoed uitgedeel en UNO gespeel.

4.2.6.5 EVALUASIE VAN DIE GROEPBYEENKOMS

Lede het aanvanklik baie gepraat en Johan moes weer gevra word om die ander groeplede 'n kans te gee om te praat en om na hulle te luister terwyl hulle praat, sonder om hulle in die rede te val.

Die lede het die byeenkoms geniet en veral uitgesien na die partytjie en UNO speletjie. Die plasing van die monster in die leë stoel en die daaropvolgende gesprek en oorwinning en vernietiging van die monster was van besondere waarde. Die leë stoel tegniek is deur Fritz Perls ontwerp as 'n metode om groter bewustheid in terapie te bewerkstellig. Sodoende word die geleentheid geskep om onvoltooidhede in die "hier-en-nou" te beleef en te hanteer. (Vergelyk Oaklander, 1988:151.)

'n Samevatting van die byeenkoms en reeks is gedoen en elke lid het geleentheid gekry om te sê wat hy geleer het. Hulle gevoelens oor die terminering van die groepwerkreeks is ook bespreek. Groeplede het baie aandag van navorser geëis aangesien hulle baie aktief en veeleisend was. Die mening word gehuldig dat die terminering van die reeks die rede daarvoor is. Lede het die groep as 'n veilige hawe beskou waar hul ontslae kon raak van hul emosies, en waar hulle nie voortdurend vermaan is oor hul impulsiwiteit en gedrag wat met hulle hiperaktiwiteit gepaard gaan nie. Soos reeds tydens die vorige sessie bespreek is, kan dit tydens terminering van die reeks gebeur dat groeplede hulleself isoleer om sodoende die angstigheid wat terminering meebring, te vermy. Die

taak van die groepleier is dan om groeplede te begelei om die waarde van die groepproses te besef en buite die groep van toepassing te gaan maak. (Vergelyk Corey, 2000:128) Die navorser het die groeplede gelei tot die bespreking van aanvaarbare wyses van aggressie ontlading, selfvertroeteling en die skepping van 'n "veilige plekkie" na terminering van die groepproses.

4.2.6.6 EVALUASIE VAN INDIVIDUELE LEDE

Kapu

Kapu was terughoudend en dit was nodig om hom aan te moedig om te praat. Voor die aanvang van die groepbyeenkoms was daar skynbaar 'n onaangename voorval met 'n vriend wat aanleiding kon gegee het tot sy gedrag. Kapu beweeg in die impasse laag van Perls. Hy is bewus daarvan dat hy probleme ervaar maar kan nog nie energie losmaak om iets daaraan te doen nie. (Vergelyk Corey 1990:324-325; Thompson & Rudolph, 1992:112 en Yssel, 1999:96.)

Danie

Danie het baie huiwerig en terughoudend opgetree en net gepraat as hy aangemoedig was. Dit wou voorkom asof hy in die impasse laag beweeg het en alhoewel hy reeds daarvan bewus geword het, nog nie in staat was om iets aan sy onvoltooidhede te doen nie. (Vergelyk Corey 1990:324-325; Thompson & Rudolph, 1992:112 en Yssel, 1999:95.)

Johan

Johan was besonder aktief tydens die byeenkoms. Hy was die enigste groeplid wat in staat was om sy belewenis van die groep en sy eie emosionele groei gedurende die groeppreks te verbaliseer. Hy het die implosiewe laag van Perls bereik deurdat hy insig verkry het in sy onvoltooidhede en energie kon losmaak om aandag daaraan te gee. (Vergelyk Corey 1990:324-325; Thompson & Rudolph, 1992:112 en Yssel, 1999:96.)

Walter

Walter was baie besig en het met sy horlosie gespeel en die navorser het hom gevra om die groep te vertel van die horlosie en dit daarna weg te bêre. Hy moes egter twee keer aangespreek word om

te konsentreer en deel te neem aan die groepsgeprek. Hy was nie in staat om te verbaliseer wat hy uit die groepbyeenkomste geleer het nie. Navorser beskou dit as weerstand wat hy ervaar het, aangesien hy nog nie gereed was om emosionele aspekte in sy lewe aan te spreek nie. Dus het hy in die impasse laag van Perls beweeg. (Vergelyk Corey 1990:324-325 en Thompson & Rudolph, 1992:112.)

4.2.6.7 EVALUASIE VAN DIE GROEPWERKPROSES

Die mening word gehuldig dat die doelwitte en doelstellings wat vir die groepwerkreeks gestel is, bereik is. Die navorser het voortdurend in gedagte gehou dat al die groeplede hiperaktief is en nie altyd beheer kan uitoefen oor hul impulsiewe optrede en gebrek aan konsentrasie nie. Sodoende het daar 'n ek-jy verhouding tussen navorser en groeplede tot stand gekom. Die navorser was in staat om die individuele lede se sensoriese kontakmakingsfunksie te assesser ten einde verdere aktiwiteite te bepaal. Geleentheid is sodoende geskep vir die lede tot kontakmaking en bewuswording in die hier-en-nou. Fokus op polariteite het die groeplede verder in staat gestel om hul bewuswordingsfunksie te ontwikkel ten einde bewustheid van die self en gevolglike opbou van die selfbeeld te bevorder. Lede het mekaar ook onderling aangemoedig en erkenning gegee wat ook bygedra het tot die opbou van elkeen se selfbeeld. Deur middel van speltherapiegnieke het groeplede die geleentheid gekry om onvoltooidhede te projekteer, is dit bespreek en kon hulle dit deurwerk en afhandel. Sommige van die lede het bly vassteek in die impasse laag van Perls en het nie oorgegaan tot die afhandeling van hul onvoltooidhede nie. Hulle kon nog nie energie aanwend om hul onafgehandelde sake aan te spreek nie. (Vergelyk Corey 1990:324-325; Thompson & Rudolph, 1992:112 en Yssel, 1999:96.) Groeplede is die geleentheid gebied tot ontlading van aggressie binne die groep en aanvaarbare wyses van aggressie-ontlading buite die groep is bespreek. Hulle is bemagtig deur te verbaliseer wat hulle positief of negatief ervaar het gedurende elke groepbyeenkoms, asook die groeplede as geheel.

Die groeplede het geleentheid gehad om aspekte in hul lewens aan te spreek wat selfs nie as deel van die groepsdoelstelling of doelwitte beskou is nie, maar as "verskuilde" doelwitte beskou kan word. Sosiale vaardighede binne die portuurgroep kon verbeter word. Groeplede het die geleentheid gehad om met kinders wat dieselfde probleme ervaar, binne 'n terapeutiese omgewing om te gaan. Groeplede het geborgenheid en 'n sin van behoort binne die groep beleef. Alhoewel hulle buite die groep, binne skoolverband tussen kinders met dieselfde probleme beweeg het, het hulle in die groepsopset geleentheid gekry om emosioneel te ontlaai sonder die vrees vir teregwysing. Alhoewel basiese struktuur en riglyne daargestel is, is groeplede geleentheid gegee om kinders te wees en tipiese gedrag van kinders met leerprobleme te openbaar sonder om

voortdurend vermaan te word. Slegs indien dit absoluut noodsaaklik was, is kinders gemaan om te konsentreer en dan wel op 'n baie ontspanne en aanvaardende wyse.

Johan het geverbaliseer dat hy geleer het om uiting aan sy emosies te gee asook om te sê hoe hy voel. Hy het gesê dat dit aanvanklik baie moeilik was, maar dat dit later makliker geword het in die vertroulike omgewing van die groep. Lede het ook hul vertrouwe in mekaar uitgespreek en die geborge atmosfeer wat dit geskep het. Dit het geblyk asof die ander lede huiwerig was om hulself bloot te stel deur besondere emosionele voordele te verbaliseer. Navorsers meen dat introjekte nog 'n baie belangrike rol gespeel het in die groeplede se funksionering. Hulle beskou dit as onaanvaarbaar dat seuns uiting mag gee aan hulle emosies of dit mag verbaliseer. Daar kan dus gestel word dat een lid die implosiewe laag van Perls bereik het, terwyl die ander drie nog in die impasse laag beweeg het ten opsigte van meeste van hul onvoltooidhede wat met leerprobleme verband hou. (Vergelyk Corey 1990:324- 325 en Thompson & Rudolph, 1992:112.)

4.3 GEVALLESTUDIES

Vir hierdie ondersoek is graad vier seuns van 'n privaatskool vir kinders met leerprobleme op 'n nie-ewekansige wyse geselekteer. Omdat hierdie ondersoek gebaseer is op die kwasi-eksperimentele ontwerp, is twee groepe seuns van vier elk in 'n groep betrek. Die een groep was die eksperimentele groep en die ander die vergelykende groep.

Vervolgens word elke kind betrokke by die eksperimentele groep, individueel bespreek in terme van die kind se proses gedurende die groepwerkproses, huidige funksionering, en skolastiese prestasie. Tydens die berekening van gemiddelde persentasies is Wiskunde buite rekening gelaat aangesien verskillende aspekte behandel is tydens die punte vir die voortoets en natoetsfase, sodat dit nie vergelyk kon word nie. Punte van groeplede betrokke by sowel die eksperimentele as die vergelykende groep word skematies voorgestel. 'n Vergelyking word dus vervolgens getref tussen die persentasies van eksperimentele en vergelykende groepe, asook as individuele groeplede se prestasie voor en na intervensie.

Huidige funksionering

Kaps het tydens die verloop van die groepsessie geen modifikasie getoon nie. Na afloop van die sessie het sy klasonderwyseres gesê dat hy getoets gaan word vir depressie aangesien hy tydens die

4.3.1 EKSPERIMENTELE GROEP

4.3.1.1 GEVALLESTUDIE: KAPU

Verloop van die groepwerkproses

Kapu was die enigste swart groeplid en is ten volle deur die ander lede aanvaar. Hy het voortdurend sy samewerking gegee en die ander lede aangemoedig. Hy het selfs op 'n stadium verantwoordelikheid vir Johan se ooraktiewe gedrag aanvaar deur aan die navorser te sê dat hy verskoon moet word, dit is maar hoe hy "is". Alhoewel hy aanvanklik stil was, het hy later nie gehuiwer om sy mening uit te spreek ten opsigte van sekere sake nie en het selfs in die eerste sessie sy perfeksionistiese neigings geverbaliseer. Hy het telkens mooi gedink voordat hy gereageer het op vrae of begin het met groepaktiwiteite, of sy voor- en afkeure uitgespreek het. Hy het 'n georganiseerde en sistematiese proses openbaar.

Kapu het soms 'n gebrek aan selfvertroue getoon en wou nie grappies vertel tydens die tweede byeenkoms nie. Dit kan moontlik wees dat hy vanweë swak langtermyngeheue dit nie kon onthou nie. Toe hy tydens Johan se steurende gedrag gevra is hoe hy daarvoor voel as Johan so op hom klim en hom pla, het hy gesê dat hy goed voel daarvoor. Dit kan 'n teken wees van samevloeiing of dat hy nie konflik wil hê nie. Hy het tydens die laaste byeenkoms aangesluit by Johan dat hy geleer het om sy emosies te verbaliseer en dat dit vir hom waardevol was.

Dit het uit projeksies en gesprekke geblyk dat hy baie geheg is aan sy ouma en baie na haar verlang het.

Kapu se voorgrondbehoefte gedurende die groeppreks was sy gevoel teenoor 'n onderwyseres wat volgens hom, hom nie reg behandel nie. Moontlike oplossings is deur navorser voorgelê, maar hy was nie bereid om daarmee te eksperimenteer nie. Hy was tot die laaste byeenkoms vasgevang in die impasse laag van Perls.

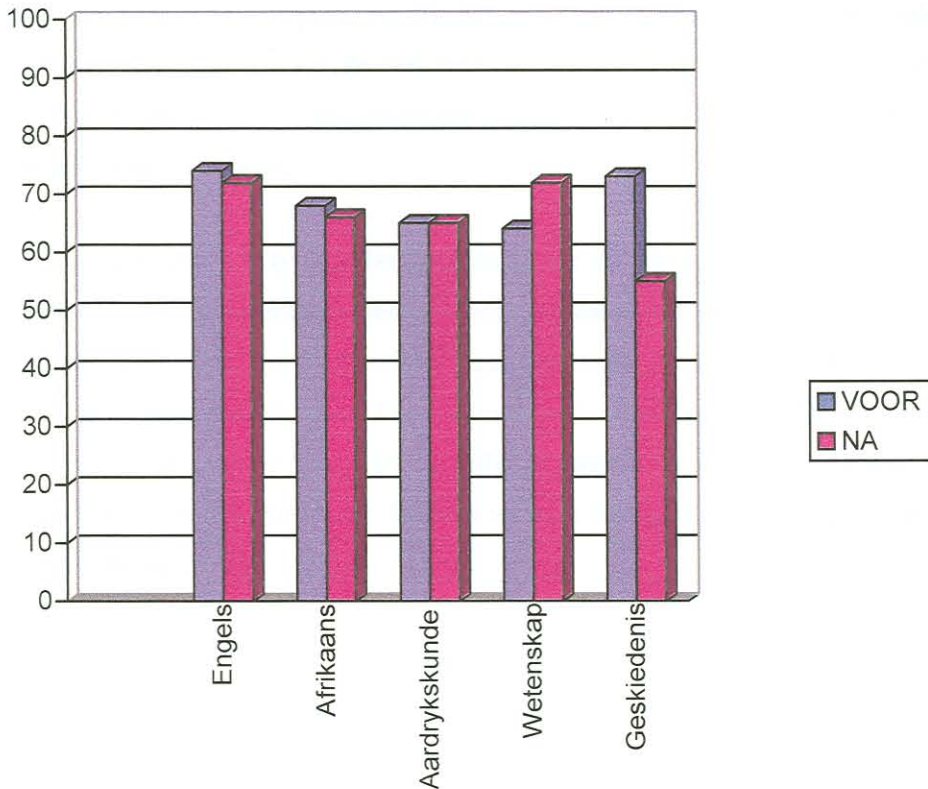
Huidige funksionering

Kapu het tydens die verloop van die groeppreks geen medikasie gebruik nie. Na afloop van die reeks het sy klasonderwyseres gesê dat hy getoets gaan word vir depressie aangesien hy tydens die

kwartaal baie probleme veroorsaak het en baie negatief was.

Skolastiese prestasie

Figuur een: voor- en natoetsresultate: Kapu

Kapu se gemiddelde persentasie tydens sowel die voortoets as natoets was 66% . Daar was dus geen styging in sy akademiese punte nie. Die groepwerkproses het geen uitwerking gehad op sy gemiddelde akademiese punte nie. As individuele vakke in aanmerking geneem word, het een vak dieselfde gebly, drie het gedaal en een het gestyg.

As in aanmerking geneem word dat Kapu se onderwyseres meen dat hy die termyn wat gestrek het tussen die voortoets en natoets as moeilik beleef het vanweë moontlike depressie, is dit positief dat sy gemiddelde persentasie konstant gebly het. Dit mag wees dat die groepwerkproses wel 'n positiewe uitwerking op sy skolastiese prestasie kon gehad het, maar dat dit teengewerk is deur die vermoedelike depressie asook toenemend moeilike werk.

4.3.1.2 GEVALLESTUDIE: DANIE

Verloop van die groepwerkproses

Danie was van die staanspoor af die vriendelike, voorbeeldige en selfbeheersde lid. Hy het vriendelik en ontspanne voorgekom, en het oorwegend versigtig en sistematies te werk gegaan. Danie was deurentyd bedagsaam en al was hy effens terughoudend, het hy spontaan deelgeneem. Sy tekeninge het baie detail getoon, en hy het dit goed beplan en kon dit duidelik tydens besprekings beskryf. Tydens aktiwiteite wat lede individueel moes uitvoer, het Danie gewoonlik eenkant gaan sit en stadig en presies uitvoering daaraan gegee. Hy het nie gehuiwer om te vra indien hy onseker was oor iets nie.

Danie was die enigste een wat tydens die aktiwiteite met die vingerverf nie aanvanklik 'n afkeur getoon het nie. Hy het aanmerkings gemaak oor die sensoriese beleving daarvan, en het dit skynbaar geniet. Danie was tydens die afsluitingsbyeenkoms baie huiwerig en terughoudend en het net gepraat as hy aangemoedig was. Die navorser is van mening dat hy die terminering van die groepwerkreeks moeilik aanvaar het en dit moontlik as traumaties beleef. Hy het van die begin af goed ingeskakel en gebaat by aktiwiteite. Dit was vir hom belangrik om deel van die groep te wees en aanvaarding te beleef.

Die mening word gehuldig dat sy oorkonformerende gedrag en die "goeie seun" houding wat hy deurgaans openbaar het, sy manier was om enige vorm van verwerping te vermy. Hy het dus van samevloeiing as kontakgrensversteuring gebruik gemaak om homself in stand te hou.

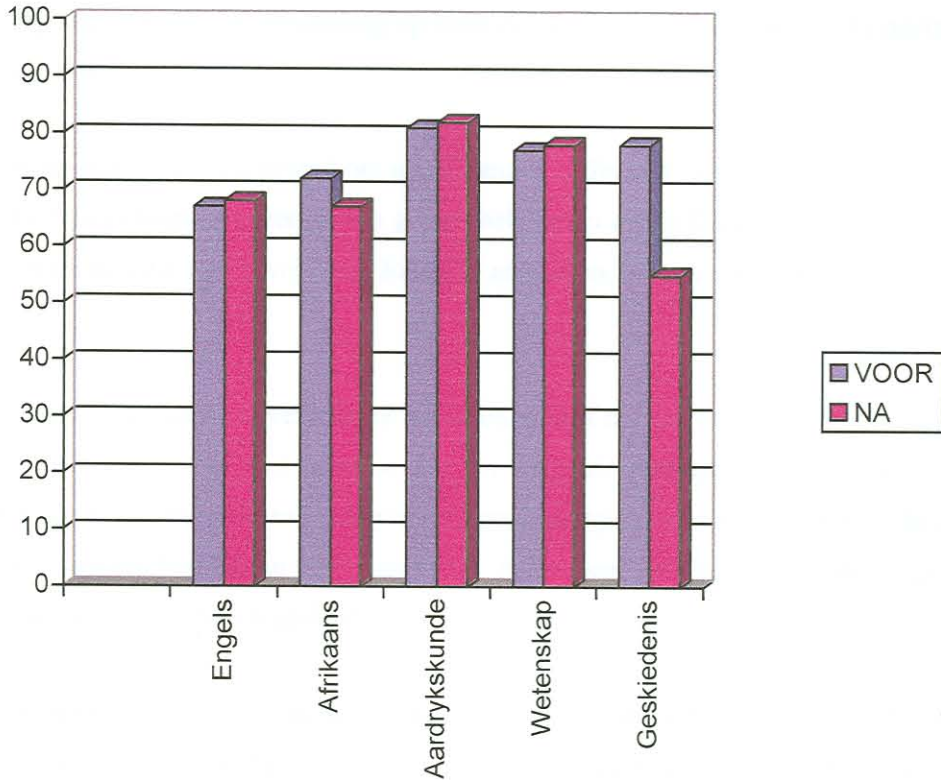
Huidige funksionering

Danie se onderwyseres het bevestig dat sy geen probleme met hom in die klas ervaar nie. Hy werk hard alhoewel soms te vinnig. Spelling is 'n groot probleem vir hom. 'n Interessante feit is dat hy nooit vinnig gewerk het gedurende groepbyeenkomste nie, maar alles goed en deeglik deurdink het voordat hy reageer het.

Danie gebruik medikasie teen hiperaktiwiteit. Sy onderwyseres beweer dat hy daarsonder baie swak funksioneer. Dit stel hom in staat om beter te konsentreer.

Skolastiese prestasie

Figuur twee: voor- en natoetsresultate: Danie

Danie se gemiddelde persentasie tydens die voortoets was 75%. Sy gemiddelde persentasie tydens die natoets was 70%. Sy akademiese persentasie het dus 'n daling van 5% getoon. Die groepwerkproses het dus geen positiewe uitwerking op sy skolastiese prestasie getoon nie. Indien individuele vakke vergelyk word, het hy swakker presteer in twee vakke terwyl sy akademiese prestasie in drie vakke verhoog het. Dit wil dus voorkom dat alhoewel sy gesamentlike persentasie afgeneem het, sy prestasie in individuele vakke verhoog het.

4.3.1.3 GEVALLESTUDIE: JOHAN

Verloop van die groepwerkproses

Johan was baie aktief gedurende die eerste byeenkoms, asook regdeur die groepwerkproses en het gesukkel om te konsentreer alhoewel hy baie hard probeer het. Hy het voortdurend die ander lede se aandag afgetrek. Hy wou al die aandag op homself vestig en het baie impulsief opgetree en was die grampmaker van die groep.

Hy het dit egter steeds moeilik gevind om nie die ander in die rede te val of fisies aan hulle te raak nie. Navorser moes hom by meer as een geleentheid maan om te fokus op die groepwerkproses. Dit was dikwels moeilik om te volg wat Johan sê aangesien hy baie onduidelik en vinnig gepraat het.

Hy het Kapu dikwels tydens byeenkomste gepla en tydens die derde byeenkoms het hy Kapu se kleiskepping geneem en 'n deel daarvan het per ongeluk gebreek. Nadat die navorser Johan vermaan het oor sy onaanvaarbare gedrag het hy gesê dat hy jammer is en opgehou daarmee. Hy het nie verder aan die bespreking deelgeneem nie, maar meer gefokus op geluide en gedurig met die klei gespeel en dit gedruk en geslaan.

Johan het tydens die vierde byeenkoms aanvanklik geweier om met sy vingers te verf en ongemaklik voorgekom. Toe hy sien dat die ander groeplede begin, het dit hom aangemoedig en het hy huiwerig meegedoen. Hy het klein geteken en min geverf gebruik. Sy tekening tydens die ander byeenkomste was ook klein en hy het dit telkens vinnig en onbepland afgehandel. Hy het by geleentheid gesê dat hy nie van teken hou nie.

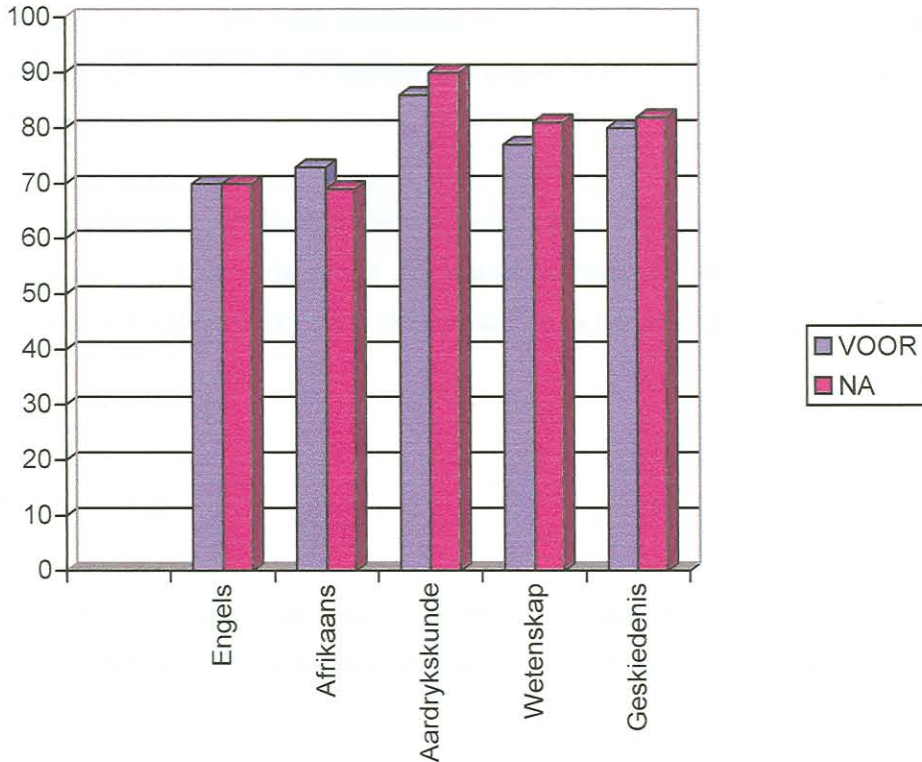
Johan was die enigste groeplid wat aan die einde van die groeipreks in staat was om sy belewenis van die groep en sy eie emosionele groei te verbaliseer. Die ander groeplede het net saam met hom gestem.

Huidige funksionering

Volgens sy onderwyseres is Johan 'n vriendelike en hulpvaardige kind in die klas. Hy werk bestendig en is altyd voorbereid op toetse en projekte is bevredigend voltooi. Hy openbaar 'n positiewe gesindheid en probeer hard om take suksesvol af te handel.

Skolastiese prestasie

Figuur drie: voor- en natoetsresultate:Johan

Johan se gemiddelde persentasie in die voortoets was 77%. Tydens die natoets het dit gestyg na 78%. Dit blyk dus dat die groepwerkproses 'n geringe verbetering in sy skolastiese prestasie kon meegebring het. As individuele vakke in aanmerking geneem word, het hy dieselfde punt in een vak behaal, een vak se punte het gedaal en drie vakke se punte het gestyg. Dit wil dus voorkom dat daar 'n verbetering in sy skolastiese prestasie plaasgevind het.

4.3.1.4 GEVALLESTUDIE: WALTER

Verloop van die groepwerkproses

Walter was aanvanklik stil gedurende die eerste byeenkoms en het maar net meegedoen met die groep. Later het hy ontluik en ook dinge probeer doen om die navorser se aandag op hom te vestig.

Gedurende die groepwerkproses was Walter voortdurend negatief en het homself gesien as dom. Hy het egter later ingesien dat hy wel kan besluit en 'n keuse het oor hoe hy homself sien eerder as om ander se menings te aanvaar. Hy het telkens uitgespreek dat hy daarvan hou dat dinge perfek moet wees.

Walter was soms tydens byeenkomste huiwerig en onseker om met die opgelegde take te begin. Hy was ook vieserig en huiwerig om te eksperimenteer met die vingerverf. Dit het deurgaans duidelik geword dat hy baie onseker was van homself en hy het gesukkel om inisiatief te neem.

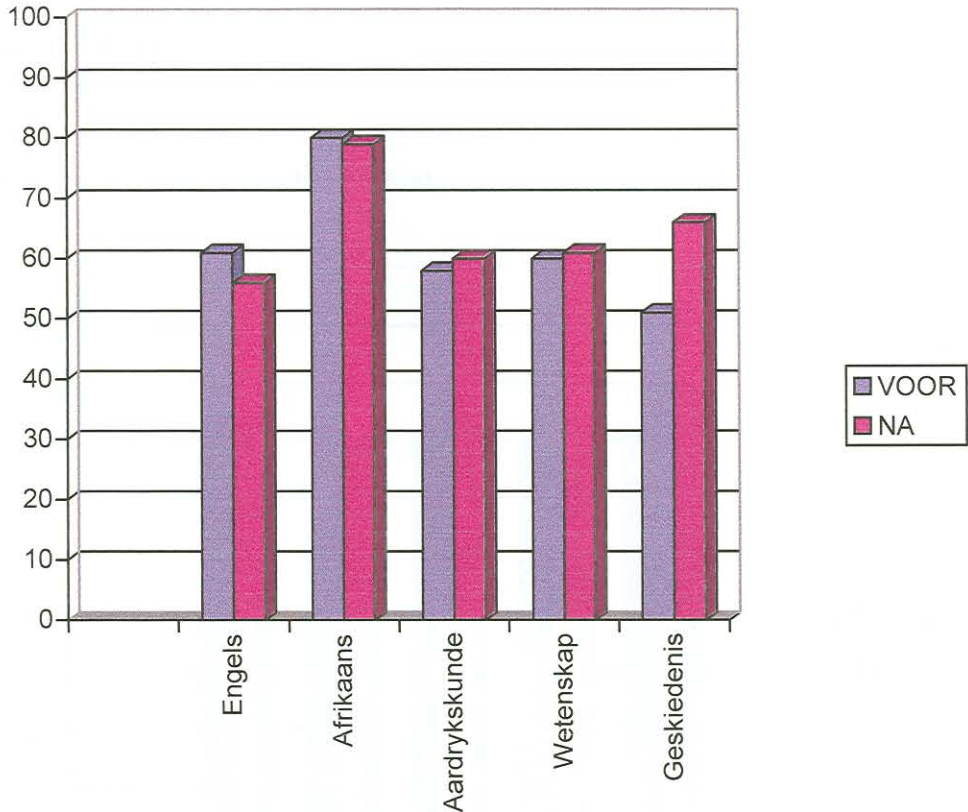
Huidige funksionering

Vanweë sy lae selfbeeld het hy dit moeilik gevind om verantwoordelikheid te neem vir sy dae. Hy het 'n groot behoefte aan erkenning en sal beslis baat vind by individuele terapie om sy selfbeeld op te bou.

Hy het dit moeilik gevind om abstrakte aspekte te verstaan. Hy was nie in staat om te evalueer wat hy uit die groepbyeenkomste gekry het nie. Hy kon net saamstem met ander groeplede, maar wou homself nie blootstel deur self iets by te dra nie. Die navorser beskou dit as weerstand wat hy ervaar het, aangesien hy nog nie gereed was om emosionele aspekte in sy lewe aan te spreek nie. Hy verkeer dus tans in die impasse laag van Perls.

Skolastiese prestasie

Figuur vier: voor- en natoetsresultate: Walter

Walter se gemiddelde persentasie tydens die voortoets was 62% . Tydens die natoets was dit 64%. Daar was dus 'n verbetering van 2% in sy gemiddelde persentasie. Dit wil voorkom asof die groepwerkproses 'n positiewe uitwerking op sy skolastiese prestasie gehad het. Wanneer individuele vakke in aanmerking geneem word, blyk dit dat hy dieselfde punte in een vak behaal het, een vak se punte het gedaal en drie vakke se punte het gestyg.

4.3.1.5 GEMIDDELDE PRESTASIE VAN DIE EKSPERIMENTELE GROEP

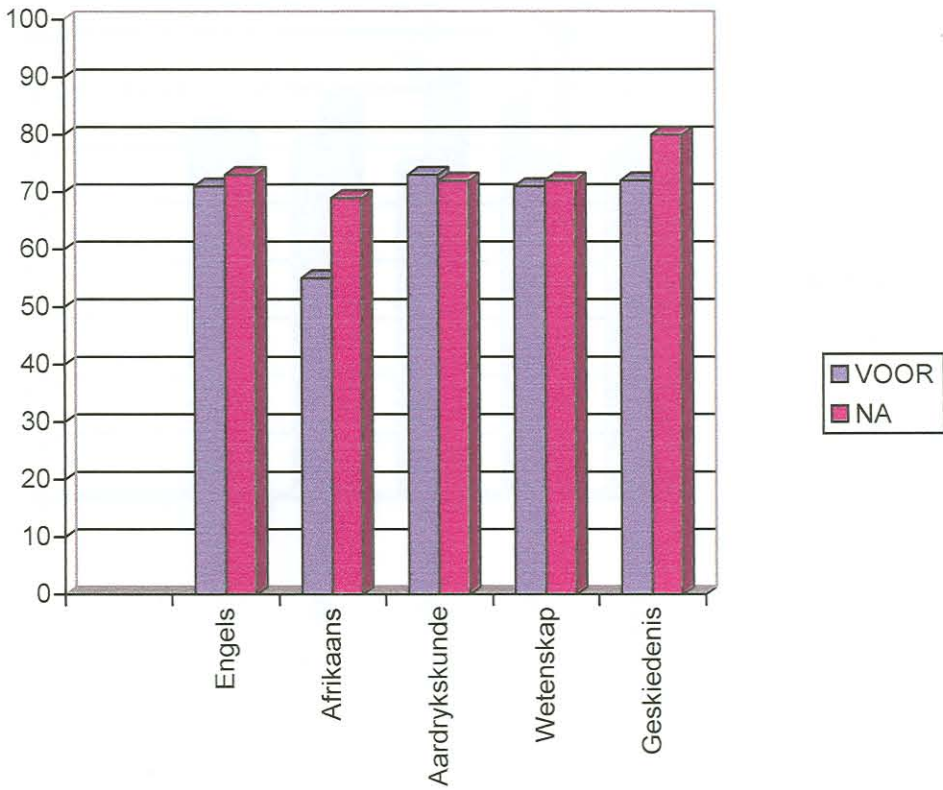
Indien die gemiddelde prestasie van die eksperimentele groep bereken word, blyk dit dat dit tydens sowel die voor- as natoets 70% was. Daar is dus nie 'n verhoging in skolastiese prestasie as die gemiddeld bereken word nie. Indien individuele vakke egter in ag geneem word, blyk dit dat daar 'n daling in persentasie was in sewe vakke, drie vakke het dieselfde geblyk, terwyl daar 'n styging was in tien vakke. Indien die individuele vakke as riglyn geneem word, blyk dit dus dat daar 'n verhoging was in die skolastiese prestasie van die groep.

4.3.2 VERGELYKENDE GROEP

4.3.2.1 GEVALLESTUDIE: MONTY

Skolastiese prestasie

Figuur vyf: voor- en natoetsresultate: Monty

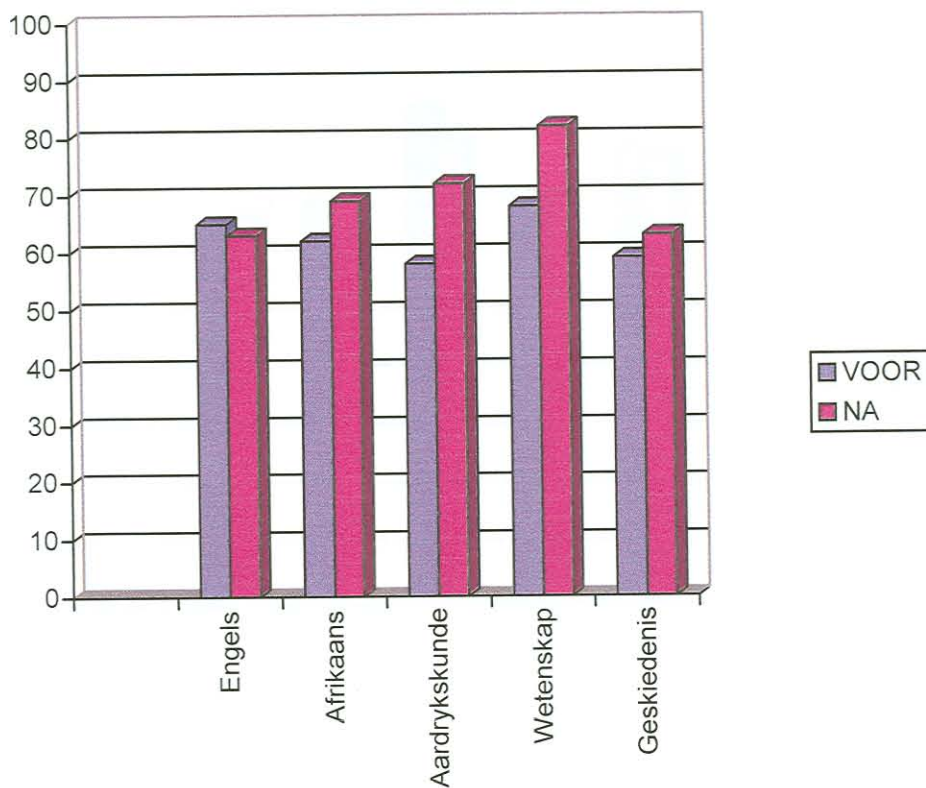

Monty se gemiddelde persentasie was 68% tydens die voortoets en 72% tydens die natoets. Die styging in sy gemiddelde persentasie was dus 4%. As individuele vakke in aggeneem word, blyk dit dat daar 'n daling in een vak en 'n styging in vier vakke plaasgevind het.

4.3.2.2 GEVALLESTUDIE: DIVAN

Skolastiese prestasie

Figuur ses: voor- en natoetsresultate: Divan

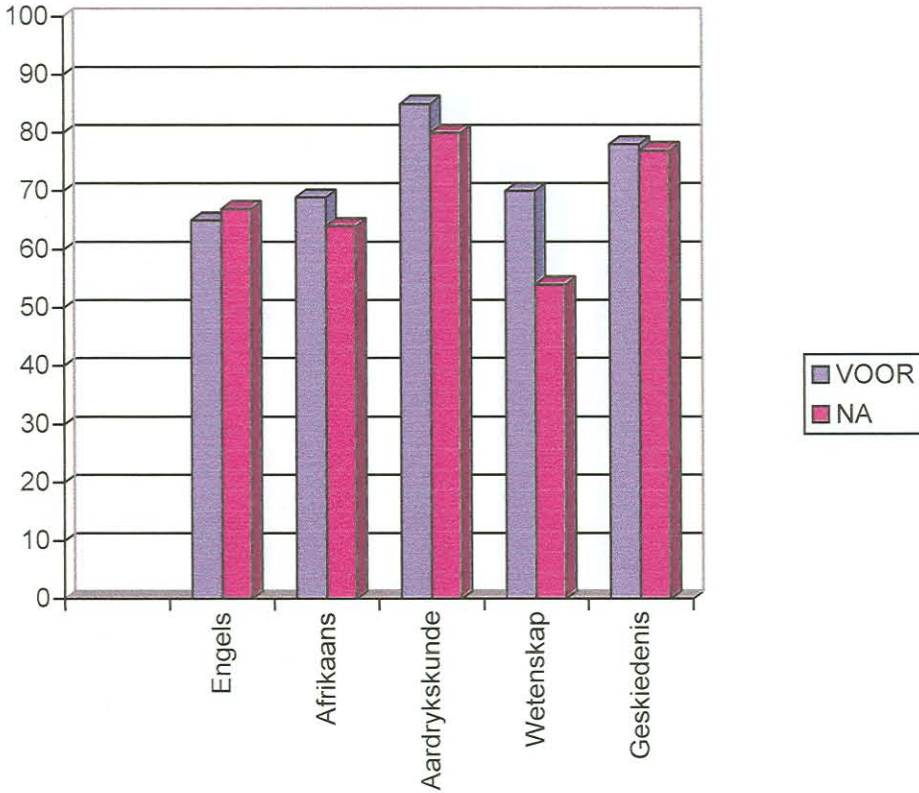

Divan se gemiddelde persentasie gedurende die voortoets was 62% terwyl dit 69% in die natoets was. 'n Styging van 7% het dus plaasgevind. Individuele vakke in ag geneem blyk dit dat daar 'n daling in een vak was en 'n styging in vier vakke.

4.3.2.3 GEVALLESTUDIE: ANTON

Skolastiese prestasie

Figuur sewe: voor- en natoetsresultate: Anton

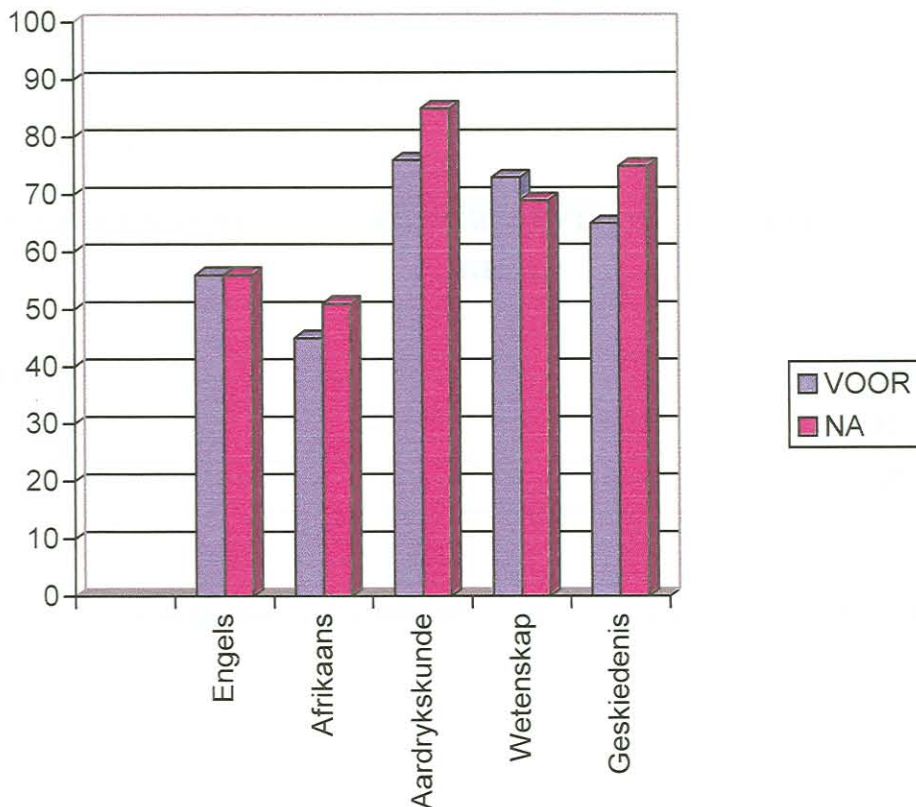

Anton se gemiddelde persentasie tydens die voortoets was 77 % en 68% tydens die natoets. Daar het dus 'n daling van 9% plaasgevind. Individuele vakke in ag geneem, blyk dit dat daar 'n daling in vier vakke plaasgevind het, en 'n styging in een vak.

4.3.2.4 GEVALLESTUDIE: TEMBA

Skolastiese prestasie

Figuur agt: voor- en natoetsresultate: Temba

Temba se gemiddelde persentasie gedurende die voortoets was 63% en tydens die natoets was dit 67%. Daar het dus 'n styging van 4% plaasgevind. Indien individuele vakke in ag geneem word blyk dit die persentasie in een vak dieselfde gebly het, in een vak gedaal het en in drie vakke gestyg het.

4.3.2.5 GEMIDDELDE PRESTASIE VAN DIE VERGELYKENDE GROEP

Die gemiddelde persentasie van die vergelykende groep tydens die voortoets was 67% en tydens die natoets was dit 69%. Daar was dus 'n styging van 2% in die gemiddelde persentasie van die vergelykende groep. Indien individuele vakke in ag geneem word, blyk dit dat daar 'n daling in sewe vakke was, een vak het dieselfde gebly en daar was 'n styging in twaalf vakke.

4.4 VERGELYKING TUSSEN DIE EKSPERIMENTELE GROEP EN DIE VERGELYKENDE GROEP

Indien die eksperimentele groep met die vergelykende groep vergelyk word, blyk die volgende:

- terwyl die eksperimentele groep se gemiddelde persentasie dieselfde gebly het tydens die voor- en natoets, het die vergelykende groep se gemiddelde persentasie met 2% toegeneem.
- 'n Vergelyking van individuele vakke lyk soos volg:

INDIVIDUELE VAKKE	EKSPERIMENTELE GROEP	VERGELYKENDE GROEP
DALING	7	7
DIESELFDE	3	1
STYGING	10	12
TOTAAL	20	20

Figuur nege: Vergelyking tussen eksperimentele en vergelykende groep tydens die voor- en natoets.

Uit bogenoemde inligting blyk dit dat daar wel 'n verhoging in die skolastiese prestasie van die eksperimentele groep plaasgevind het, maar dat die verhoging in persentasie meer was by die vergelykende groep as by die eksperimentele groep.

Faktore wat in ag geneem moet word by die interpretasie van die groepe se prestasies is :

- Toe punte geneem is tydens die voortoetsfase was al die kinders by een onderwyseres in die klas.
- Punte geneem vir die voortoets is behaal tydens eksamens.
- Na die voortoetspunte geneem is, is die kinders in twee klasse verdeel met twee verskillende onderwyseresse.
- Die punte vir die natoetsfase is behaal deur klastoetse en nie in stresvolle eksamensituasies soos tydens die voortoetsfase nie.

4.5 SAMEVATTING

- 4.5.1 Die empiriese ondersoek is gedoen met die kind in die middelkinderjare wat leerprobleme ondervind.
- 4.5.2 Die oorkoepelende doelstelling van speltherapie tydens die empiriese ondersoek was om elke groeplid se bewustheid van homself en sy omgewing te verhoog. Sodoende kon groeplede bemagtig word om verantwoordelikheid vir hulleself te neem, en onvoltooidhede aanspreek. Die verwagting was dat dit verhoogde skolastiese prestasie tot gevolg sou hê.
- 4.5.3 Speltherapietegnieke wat gebruik is, is ontwikkel met die oog op die kind met leerprobleme en om die hipotese van die studie te toets.
- 4.5.4 Die ondersoek het geskied oor ses weke met een uur sessies weekliks. Vier graad vier seuns is by die eksperimentele groep betrek en vier by die vergelykende groep.
- 4.5.5 Elke sessie is afsonderlik bespreek: die doelstelling en doelwitte, funksionele hulpmiddels, verloop van die byeenkoms, evaluasie van die byeenkoms, evaluasie van die proses van elke individuele lid.
- 4.5.6 Empiriese data is bespreek in terme van die individuele gevallestudies van die eksperimentele groeplede. Die verloop van die groepproses, huidige funksionering skolastiese prestasie is bespreek waarna punte in tabelvorm aangebied is soos verkry gedurende die voor- en natoets. Die vergelykende groep se punte is ook voorgestel in tabelvorm soos dit tydens die voor- en natoets opgeteken is.
- 4.5.7 Ter afsluiting is die eksperimentele groep en die vergelykende groep se prestasies met mekaar vergelyk.